

5. ÜNİTE

II. DÜNYA SAVAŞI SÜRECİNDE TÜRKİYE VE DÜNYA

5. 1. II. DÜNYA SAVAŞI

5. 1. 1. II. Dünya Savaşı'nın Nedenleri

- Versay Antlaşması sonrası devletlerin aralarında çıkan anlaşmazlıklar,
- Milletler Cemiyeti'nin etkisiz kalması ve dünya barışını sağlayamaması,
- Almanya'da 1933'te Nazi Partisinin ve Adolf Hitler'in yönetime gelmesi,
- I. Dünya Savaşı'ndan istediklerini elde edemediği hayal kırıklığıyla ayrılan İtalya'da, 1922'de Mussolini'nin iktidara gelmesi,
- İtalya'nın Habeşistan'a saldırması (1935),
- Japonya'nın Çin'e (Mançurya) saldırması (1931),
- Fransa, İngiltere, Rusya ve ABD'nin dünya üzerindeki gelişmelerden rahatsızlık duymaları.
- Japonya, Almanya ile 25 Kasım 1936'da Anti-Komintern Paktı'nı imzalayarak komünizme karşı ülkelerinde sert tedbirler almayı kararlaştırdılar.
- 6 Kasım 1937'de İtalya da katıldı ve Berlin-Roma-Tokyo Mihveri kurulmuş oldu.
- Mihver Devletler: Almanya, İtalya ve Japonya (Bulgaristan, Romanya'da bu gruba katılmıştır).
- Müttefik Devletler: İngiltere, Fransa, ABD ve SSCB.
- Müttefik gruba en son katılan ABD'dir.

5. 1. 2. II. Dünya Savaşı'nın Başlaması ve Savaşın Seyrini Değiştiren Olaylar

- 1 Eylül 1939'da Almanya'nın Polonya'yı işgali ile II. Dünya Savaşı fiilen başladı.
- İngiltere ve Fransa, Polonya'ya verdikleri garanti nedeniyle 3 Eylül 1939'da Almanya'ya savaş ilan ettiler.
- Avrupa'da Türkiye, İngiltere ve SSCB dışında Almanya ve İtalya'nın egemenliğine girmemiş ülke kalmadı.
- Uzak Doğu'da ise Japonya kendisine petrol ambargosu koyan ABD'ye karşı harekete geçti.
- Japonya 7 Aralık 1941'de ABD'nin Pasifik üstünlüğünü simgeleyen Hawaii takımadalarından Honolulu'daki deniz ve hava üssü PearlHarlbaur'a baskın yaptı.
- Potsdam Konferansı'nda SSCB, Japonya'ya karşı savaşmayı kabul etti.
- SSCB gibi insan kaynakları ve coğrafyası çok geniş, iklimi sert olan bir devleti savaşa sürüklemek Almanya ve Japonya açısından savaşın seyrini değiştirdi.
- Konferanstan sonra ABD, Japonya'yı kayıtsız şartsız teslim olmaya zorlamak için yeni geliştirdiği atom bombalarını atmayı kararlaştırdı.
- 6 Ağustos'ta Hiroşima'ya, 9 Ağustos'ta Nagazaki'ye atom bombası atıldı.
- 14 Ağustos 1945'te Japonya kayıtsız şartsız teslim oldu.
- 1941'de Almanya'nın İngiltere'ye karşı düzenlediği hava saldırıları başarısız oldu.
- Almanya, SSCB'ye saldırdı.
- 1943 yılında Alman kuvvetlerinin Stalingrad Kuşatması kırıldı.
- Çok sayıda Alman askeri, Sovyet ordusuna esir düştü.
- Alman kuvvetleri geri çekilmeye başladı.
- Müttefik devletler, Kuzey Afrika'yı ele geçirdikten sonra İtalya'yı savaş dışı bırakmak amacıyla 10 Temmuz 1943'te Sicilya'ya çıkarma yaptılar.
- Başarısızlığa uğrayan Mussolini iktidardan düştü ve hapsedildi.
- Ulusal Faşist Parti kapatıldı ve İtalya savaştan çekildi.
- 6 Haziran 1944'te ABD ve İngiliz kuvvetleri Manş Denizi'ni geçerek Fransa'nın Normandiya sahiline çıkarma yaptı.
- Fransa, Belçika ve Hollanda'yı Alman işgalinden kurtardılar.
- Müttefikler Almanya'nın başkenti Berlin'e kadar ilerlediler.
- Hitler, intihar ederek hayatına son verdi (30 Nisan 1945).

- Almanya, kayıtsız şartsız teslim oluşunun belgesini imzaladı.
- Avrupa’da II. Dünya Savaşı resmen sona erdi.

5. 1. 3. Birleşmiş Milletler Teşkilatının Kuruluşu

- I. Dünya Savaşı sonrasında barışı korumak ve sürdürmek amacıyla Milletler Cemiyeti II. Dünya Savaşı’nın çıkmasına engel olamamıştı.
- Savaş sırasında ABD ve İngiltere, 14 Ağustos 1941’de Atlantik Bildirisi’ni yayınladılar.
- Bu bildiride yer alan hükümler daha sonra Birleşmiş Milletler Antlaşması’na temel olmuştur.
- Almanya’ya karşı savaşa katılan 26 devletin imzasıyla 1 Ocak 1942’de Birleşmiş Milletler Bildirisi yayınlandı.
- Bu bildiride 26 devletin Atlantik Bildirisi’ndeki ilkeleri aynen kabul ettikleri belirtilmekteydi.
- Böylece savaştan sonra kurulacak olan Birleşmiş Milletler Teşkilatının ilk adımı atıldı.
- 1945’te Yalta Konferansı’nda Beş Büyükler’e (ABD, SSCB, İngiltere, Fransa ve Çin) Birleşmiş Milletler kararlarını veto etme hakkı tanındı.
- 1 Mart 1945’e kadar Mihver Grubu devletlerinin de Birleşmiş Milletlere üyeliği kabul edildi.
- Birleşmiş Milletler San Francisco Konferansı ile resmen kuruldu (25 Nisan 1945).

5. 2. II. DÜNYA SAVAŞI SÜRECİNDE TÜRKİYE

5. 2. 1. Savaş Döneminde Türkiye’nin Dış Politikası

- Türkiye uyguladığı dış politika sayesinde II. Dünya Savaşı’na girmemeyi başardı.
- Türkiye tarafsız olduğunu duyurdu.
- İlk etapta 1941’de Ankara’da Almanya ile bir dostluk ve saldırmazlık antlaşması yapıldı.
- Kasım 1942’de savaşın seyri değişmeye başladı.
- Stalingrad’da Alman ilerleyişi durduruldu.
- Avrupa’da ve Balkanlarda Almanya tehdidi yerine Kominizm ve Rusya yayılcılığı endişesi arttı.
- Müttefik devletler ise 1943 Kazablanka Konferansı’nda Türkiye’nin kendi taraflarında savaşa katılmasının sağlanmasına karar verdiler.
- İngiliz Başbakanı Churchill, 30 Ocak 1943’te gizlice Adana’ya geldi. Burada İnönü’den savaşa girmelerini istedi. Fakat Türkiye tarafsızlığını devam ettirdi.
- Aynı yıl Kahire’de de İnönü- Churchill -Roosevelt bir araya geldi fakat Türkiye yine tarafsızlığını bozmadı.
- Şubat 1945’te toplanan Yalta Konferansı’nda savaştan sonra kurulacak olan dünya sisteminin nitelikleri belirlendi.
- Bu sistemi yürütecek uluslararası bir örgütün kurulması kararı (Birleşmiş Milletler) alındı.
- 1 Mart 1945’te kadar Almanya ve müttefiklerine savaş ilan edecek devletlerin de kurucu üyeliğe alınacağı açıklandı.
- Türkiye de bu gelişmeler üzerine 23 Şubat 1945’te Almanya’ya savaş ilan etti.

5. 2. 2. II. Dünya Savaşı Sürecinde Türkiye’deki Ekonomik, Toplumsal ve Politik Gelişmeler

- Türkiye, II. Dünya Savaşı’na fiilen katılmamış ancak savaşın getirdiği ağır ekonomik koşulları tüm zorluklarıyla yaşamıştı.
- Savaş başlayınca Türkiye’de kısmi seferberlik ilan edildi.
- Türkiye, ekonomisini savaşın olumsuz etkilerinden korumak için bazı tedbirler aldı.

Millî Korunma Kanunu (18 Ocak 1940)

- II. Dünya Savaşı’nın başlaması üzerine ekonomiyi ve fiyatları denetim altına almak için Millî Korunma Kanunu çıkarıldı.
- Böylece savaş ekonomisi uygulaması başladı.
- Devletin ekonomiye müdahalesi arttı.

- Piyasada ürün ve mal yetersizliği sebebiyle karaborsa oluştu.
- Kanundan istenilen sonuçlar elde edilemedi.
- Yüksek enflasyon başladı.
- Üretimin düşmesi, silah altına alınan askerlerin ve halkın zorunlu ihtiyaçlarının karşılanamaması, hükûmeti yeni tedbirler almaya sevk etti.
- 1942’de halk, günlük ekmek ihtiyaçlarını karnelerinde yazılı olan miktar kadar alabilecek şekilde sıkıntılı bir yaşama girdi.

Varlık Vergisi (11 Kasım 1942)

- Savaş koşullarının getirdiği karaborsacılık ve fiyatların yükselmesi savaş zenginlerini ortaya çıkarmıştı.
- Varlık Vergisi adı altında servet üzerinden ağır bir vergilendirme uygulamaya konuldu.
- Komisyonların belirlediği vergiyi ödemeyenler, çalıştırılmak üzere Erzurum Aşkale’ye gönderildi.
- 1944 yılı başlarında Varlık Vergisi uygulamasına son verildi.

Toprak Mahsulleri Vergisi (26 Nisan 1944)

- Tarımla uğraşan kesimi vergilendirmek, askerin ve halkın asgari ölçüde beslenmesini sağlamak için Toprak Mahsulleri Vergisi çıkarıldı.
- Çiftçiler yetiştirdikleri ürünün %10’unu ya nakit olarak ya da mal olarak ödediler.
- Üç yıl boyunca uygulanan bu vergi, iktidardaki partiye karşı çiftçilerin cephe almalarına yol açtı.

İç Politika Gelişmeleri

- II. Dünya Savaşı sürecinde Türkiye’de tek parti uygulaması devam etti.
- 1939 seçimlerinde Kazım Karabekir, Fethi Okyar, Hüseyin Cahit Yalçın gibi Atatürk döneminde siyaset dışı kalan kişilerin milletvekili olmaları sağlandı.
- II. Dünya Savaşı’nın çıkması bu tür demokratik açılımların kesintiye uğramasına neden oldu.
- II. Dünya Savaşı’nın sona ermesi ile faşist ve ırkçı politikalar etkisini yitirdi.
- Dünyada demokratik ve komünist ideolojiler karşı karşıya geldi.
- SSCB yayımlacı düşüncelerle Türkiye’den Kars ve Ardahan’ı almak ve Boğazlar’da askerî bir üs kurmak istedi.
- Sovyet tehdidi altında Türkiye, batıya doğru yanaştı.
- Türkiye’de demokratikleşme yolunda adımlar atılmaya hız verildi.
- 7 Ocak 1946’da Demokrat Parti’nin kurulmasıyla da Türkiye’de çok partili demokratik hayat başlamış oldu.

5. 3. II. DÜNYA SAVAŞI’NIN SONUÇLARI

- 1943’ten itibaren savaşın seyri Müttefiklerin lehine dönmeye başladı.
- Savaşı sona erdirmek için Müttefik Devletler kendi aralarında bir dizi konferans düzenlediler.
- Stalin (Rusya), Churchill (İngiltere) ve Roosevelt (ABD) 4–11 Şubat 1945’te Kırım’da Yalta Konferansı’nda bir araya geldiler ve kendi aralarında egemenlik alanlarını belirlediler.
- Birleşmiş Milletler Teşkilatı’nın kurulması kararı alındı.
- Nisan 1945’te de San Fransisko Konferansı ile BM’yi kurdular.
- ABD, Çin, İngiltere, Fransa ve SSCB öncülüğünde BM kuruldu.
- Bu beş ülke BM’nin Güvenlik Konseyinde veto hakkına sahip olan ülkelerdir.
- Sovyetler Birliği lideri Stalin, Boğazlar’ın statüsünün Sovyet Rusya lehine değiştirilmesini istedi.
- İngiltere Başbakanı Churchill, Avrupa’da güçler dengesinde Sovyetler Birliği’nin ağırlık kazanmasını istemiyordu.
- Müttefik devletler, Potsdam’da bir konferans daha düzenlediler (17 Temmuz-2 Ağustos 1945).
- Almanya’ya kabul ettirilecek şartları ve kendi nüfuz bölgelerini kararlaştırdılar.
- Sovyet Rusya, Boğazlar üzerindeki isteklerini bir kez daha gündeme getirdi.
- İngiltere ve Amerika Boğazlar üzerinde Rusya’nın etkin olmasını istemiyordu.
- II. Dünya Savaşı’nın sona ermesiyle birlikte Almanya grubuna karşı kurulmuş olan büyük ittifak sona erdi.

- Savaş öncesindeki rekabet ve mücadele daha keskin bir şekilde yeniden başladı.
- Avrupa üzerinde hâkimiyet kuran SSCB ile ABD liderliğinde dünya devletleri ideolojik ayrılığa dayalı iki gruba ayrıldı.
- Artık dünyada demokratik devletlerden oluşan ABD liderliğindeki “Batı Bloku” ile SSCB liderliğindeki komünist ideolojilerin oluşturduğu “Doğu Bloku” vardı.

Savaşın sonuçları

- Sıcak savaş artık yerini soğuk savaşa bıraktı.
- Soğuk savaş NATO-Varşova Paktı arasında 1991’e kadar devam etti.
- Mısır, Hindistan, Pakistan, Tunus, Fas, Cezayir, Libya bağımsız oldu.
- Savaşın kazananları ABD, İngiltere ve SSCB oldu.
- ABD ile İngiltere Atlantik Bildirisi’ne uymadılar.
- SSCB Orta Avrupa ve Balkanlar’da kendisine bağlı komünist yönetimler kurdu.
- Komünizm hızla yayılmaya başladı.
- Bu arada Nazizm ve Faşizm de sona erdi.
- Atom bombası ile dünya artık Nükleer Çağa adım attı.
- Savaştan sonra SSCB’nin komünizm sayesinde hızla yayılmasına karşı ABD, “Truman Doktrini” (1947) adıyla bir plan uygulamaya başladı.
- Bu plana göre, Sovyet tehdidi altındaki ülkelere ekonomik ve askeri yardımda bulunulacaktı.
- ABD Dışişleri Bakanı Marshall’ın yardım planı (Marshall Planı) uygulamaya konuldu.
- 1948–1952 yılları arasında Marshall yardım planı çerçevesinde Türkiye’ye de toplam 352 milyon dolar para yardımı yapıldı.
- II. Dünya Savaşı boyunca elli milyondan fazla insan hayatını kaybetti.
- Bombardımanlar sonucu şehirler yıkıldı, milyonlarca insan göç etmek zorunda kaldı.
- Mülteci sorunu ortaya çıktı.
- Tarım ve sanayi üretiminde büyük düşüşler yaşanırken yüksek enflasyon ortaya çıktı.
- Zor hayat şartları yüzünden bazı ülkelerde ekmek karneye bağlandı.
- Uluslararası savaş hukuku askıya alındı.
- İnsan hakları ihlalleri yaşandı.
- Yahudiler başta olmak üzere; Romanlar, toplama kamplarına gönderilip insanlık dışı koşullarda yaşamaya ya da yargısız infazlara maruz kaldılar.
- Çalışma ve toplama kamplarında yüz binlerce insan yaşamını yitirdi.
- İnsanlığa karşı işlenen suçlara bakmak üzere Nürnberg Mahkemesi kuruldu.
- Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 9 Aralık 1948’de “Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşme”yi kabul etti.
- Birleşmiş Milletler, 10 Aralık 1948’de İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’ni kabul etti.

5. 3. 1. II. Dünya Savaşı’ndan Sonra Orta Doğu

- Roma İmparatorluğu zamanında Filistin’den sürülen Yahudiler, yüzlerce yıl Kudüs topraklarına dönmeye çalıştı.
- Osmanlı Padişahı II. Abdülhamid, imparatorluğun dağılma sürecinde dahi büyük ekonomik yardım tekliflerine rağmen, Yahudilerin Kudüs’e yerleşmelerine izin vermedi.
- I. Dünya Savaşı’nın sonunda Kudüs, Osmanlı Devleti’nin elinden çıktı.
- Kudüs İngiltere’nin mandası altına girdi.
- Filistin’de yaşayan Araplarla çeşitli yollarla gelip Filistin topraklarına yerleşen Yahudiler arasında çatışmalar başladı.
- İngiltere zaman zaman Yahudi göçlerini sınırladıysa da alınan önlemler yeterli olmadı.
- “Haganah” adlı bir gizli örgüt ile “İrgun” adlı terör örgütleri Filistin’e kaçak göçleri organize etti.
- Arap-Yahudi çatışması devam etti.
- İngiltere, II. Dünya Savaşı’ndan sonra 2 Nisan 1948’de Araplar ve Yahudiler arasındaki anlaşmazlığı Birleşmiş Milletlere götürdü.

- BM Filistin Komisyonu oluşturuldu ve komisyon oy birliği ile Filistin'in bağımsızlığını teklif etti.
- 27 Kasım 1947'de yapılan görüşmede çoğunluğun kararı benimsendi.
- Filistin'in Araplar ve Yahudiler arasında taksimine karar verildi.
- Büyük devletlerden Amerika, Sovyet Rusya ve Fransa taksim lehinde oy verirken İngiltere çekimser kaldı.
- Türkiye ise Arap ülkeleriyle beraber Filistin topraklarının taksiminin aleyhinde oy verdi.
- Filistin'in taksim edilmesi kararı bütün Arap dünyasında tepki ile karşılandı.
- Arap ülkeleri 17 Aralık 1947'de Kahire'de yaptıkları toplantıda Filistin topraklarının taksim edilmesini ve İsrail Devleti'nin kurulmasını önlemek için savaşa girme kararı aldılar.
- İngiltere BM kararından sonra 15 Mayıs 1948'e kadar Filistin'deki bütün kuvvetlerini çekme kararı aldı.
- Tel Aviv'de bulunan Yahudi Millî Konseyi, İsrail Devleti'nin kuruluşunu ilan etti (14 Mayıs 1948).
- Amerika, yeni İsrail Devleti'ni daha ilk günden tanıdı.
- Sovyet Rusya da üç gün sonra, Arap-İsrail Savaşı'nın başlamasından sonra, İsrail'i tanıdı.
- İsrail Devleti kurulur kurulmaz Mısır, Ürdün, Suriye, Lübnan ve Irak devletleri 15 Mayıs'ta İsrail'e savaş açtılar ve Birinci Arap-İsrail Savaşı (1948-1949) başladı.
- BM'nin arabuluculuğu ile bir ateşkes imzalandı.
- İsrail, Filistin topraklarının hemen hemen dörtte üçünü ele geçirdi. Ayrıca Kudüs'ün yarısı da İsrail'in eline geçti.
- 1967 Savaşı'nda İsrail, Kudüs'ün diğer yarısını da eline geçirdi.
- Savaş, Filistin'de yaşayan bir milyon kadar Filistinliyi yerinden etti. Mülteciler Meselesi ortaya çıktı.
- Mısır'da Kral Faruk rejimi yerini Yarbay Cemal Abdülnasır yönetimine bıraktı.
- İsrail'e karşı alınan yenilgi Arap dünyasında milliyetçilik duygusunu harekete geçirdi.
- Arap-İsrail savaşındaki yenilgi, Araplar arasında İsrail'e duyulan öfkeyi ve düşmanlığı artırdı.